

CSCE-proces), som kun modvilligt eller gradvis vandt de større allieredes accept, passiv tilpasning? Var det 'alternative flertals' såkaldte fodnotepolitik i 1980'erne, som vakte de større NATO-allieredes mishag, passiv tilpasning? Og hvad med 1970'ernes og 1980'ernes danske afvisning af europæiske føderalistiske projekter og fastholdelse af en funktionalistisk integration? Og omvendt: er de sidste seks-otte års tendens til opgivelse af bl.a. mere end 45 års danske reservationer over for militær indgriben uden for NATOs ansvarsområde (jvf. Den Internationale Brigade), over for militære (stormagts)løsninger på internationale problemer (Golf-krigen, ex-Jugoslavien) og over for europæisk føderalisme ikke snarere udtryk for passiv tilpasning – nemlig til hovedstrømmen blandt vore NATO- og EF/EU-partnere?

Disse indvendinger imod bogens overordnede fortolkningsramme bør ikke overskygge, at den indeholder meget værdifuldt stof. Ikke så meget i form af originale historiske forskningsresultater eller analytisk dybde – bortset fra Gorm Rye Olsen og især Michael Clemmesen, som har interviewet centrale hhv. bistands- og forsvarspolitiske aktører, bygger bidragyderne kun på offentlige og sekundære kilder; men kapitlerne skaber som nævnt tilsammen et nyttigt og længe savnet overblik over væsentlige sider af dansk udenrigspolitikks nyeste historie. Bogen kan dermed også, ved indirekte at afdække de mange og store huller i vor viden om emnet, formentlig virke som inspirator for kommende forskningsprojekter. Til gengæld reduceres dens værdi som opslags- og håndbog – ikke mindst for det internationale publikum, den også er henvendt til – af manglen på elementære hjælpemidler som registre, kronologier, en samlet litteraturliste, m.v.

Poul Villaume

ERIK KULAVIG: *Russisk Nationalisme 1986-1992*. Odense University Slavic Studies vol. 8, Odense Universitetsforlag 1995. 96 sider. 100 kr.

Sovjetunionens sammenbrud er en central begivenhed, som er tæt forbundet med den retning, russisk nationalisme vil tage. Den nationale ydmygelse efter kommunismens fallit og den følgende politiske og økonomiske ustabilitet har givet nationalismen ny grobund. Kulavig forsøger med sin bog at beskrive den russiske idé, som er karakteriseret af en anti-vestlig, nærmest fanatisk patriotisk holdning og forestillingen om en global sammensværgelse af jøder, frimurere og demokrater, som angiveligt skulle true det russiske folks interesser og eksistens. Man forestiller sig moralen som det styrende element i det økonomiske liv – at arbejde gøres til en moralsk overvejelse – i stedet for at indføre økonomiske fordele og incitament (s.32). På dette punkt ligger nationalismen tæt op ad sovjetisk dogmatisk tankegang. Der er flere punkter, hvor de to ideologier er sammenfaldende (ni eksempler s.68), trods nationalisternes påståede afstandtagen fra kommunismen. Og i dag ser man en besynderlig mutation af nationalisme og kommunisme i den markante rød-brune fløj i russisk politik, så man kunne fristes til at spørge, om der kunne blive basis for en mere konstruktiv koalition? Hvis det var tilfældet, ville nationalisterne komme til at fylde meget mere i det politiske billede.

Kulavig afviser imidlertid muligheden for nationalistisk dominans (s.92), og begrundet det blandt andet med, at udviklingen skulle være nået så vidt, at det moderne og veluddannede storbymenneske ikke lader sig forføre af nationalistiske ideer (s.7,90,92). Det er derfor paradoksalt at læse s. 42, at en af de observationer forfatteren har gjort er, at nationalisterne for en meget stor dels vedkommende er veluddannede mennesker.

Et stort plus ved bogen er anvendelsen af de mange russiske kilder af nationalistisk observans. Man får herigennem et særdeles godt indblik i nationalisternes absurde univers. En af de mere farverige personligheder, Dmitrij Vasiliev, som er leder af en af den højrenationalistiske gruppe Pamjats fraktioner, taler således om »det sionistiske alkoholmord på det russiske folk« (s. 55). Sionister skulle angiveligt have planlagt at myrde samtlige russere med vodka. Det er et problematisk materiale, for forf. kan forfalde til at referere for meget og gå i rette med kilden (eks.s.32) i stedet for at analysere. Bogens formål er at dokumentere og analysere værdier og holdninger, og at diskutere den nationalistiske ideologis rolle i fremtiden (s.8). Men man savner en nuanceret vurdering af, hvad nationalisme faktisk betyder politisk for Rusland idag, og hvori dens appel består, altså af sammenhængen mellem realpolitik og de luftige og følelsesladede udsagn, som tilsyneladende ikke er målorienterede i politisk forstand.

Det er ligeledes ærgerligt, at bogen er afsluttet i 1992, da forfatteren så ikke har haft lejlighed til at følge den senere udvikling og benytte nyere materiale som f.eks Walter Laqueurs »Black Hundred – The Rise of the Extreme Right in Russia« fra 1993, som er et hovedværk om russisk nationalisme. Til gengæld giver bogen virkelig et grundigt og veldokumenteret billede af den forvirring, der hersker i disse politisk yderliggående kredse, og af den desperate søgen efter en ny identitet, som synes at dominere et reelt bud på en ny samfundsstruktur.

Rikke Kierulff-Jørgensen